ΝΕΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΡΗΤΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ ΚΑΙ ΑΥΛΟΠΟΤΑΜΟΥ

**ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΑ 150 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ
ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΑΡΚΑΔΙΟΥ**

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Γ', ΤΕΥΧΟΣ 34
ΡΕΘΥΜΝΟ 2015-2016

Περιεχόμενα

Μητροπολίτης Ρεθύμνης καί Αὐλοποτάμου Εὐγένιος
Προλόγισμα 5-8

Μιχάλης Τρούλης
Στά 150 χρόνια ἀπό τό Ὁλοκαύτωμα
τοῦ Ἀρκαδίου (1866-2016). Δύο νέες προσεγγίσεις
στόν περιβάλλοντα χῶρο καί στό τέμπλο
τοῦ καθολικοῦ του 9-13

Ἀφιέρωμα στά 150 χρόνια
ἀπό τό Ὁλοκαύτωμα τοῦ Ἀρκαδίου

Ντενίζ-Χλόη Ἀλεβίζου
Στόν ἀπόηχο τοῦ Ὁλοκαυτώματος: Τά ἔργα τοῦ τέμπλου
τοῦ καθολικοῦ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἀρκαδίου 15-133

Κλεόνικος Σταυριδάκης
Οἱ δρόμοι καί ὁ πολιτισμός τοῦ νεροῦ στό Ἀρκάδι 135-228

Παράρτημα

Λιάνα Σουβαλτζῆ
Ὁ Ὅσιος Σισώης, ὁ Μεγάλος Ἀσκητής
τῆς ἐρήμου τῆς Νιτρίας 231-244

Μανόλης Ἀ. Βουρλιώτης
Δάσκαλοι ἀπό τήν Κρήτη
στό ἑλληνικό κράτος (1828-1840) 245-283

Βιβλιογραφικά Σημειώματα –
Δισκογραφικές παρουσιάσεις 285-293

Προλόγισμα

ΤΗΝ ΕΠΕΤΕΙΟ ΤΩΝ ΕΚΑΤΟΝ ΠΕΝΗΝΤΑ ΕΤΩΝ ἀπό τό ἡρωικό Ὁλοκαύτωμα τῆς Ἱερᾶς Πατριαρχικῆς καί Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Ἀρκαδίου εἶναι ἀφιερωμένο τό τέταρτο τεῦχος τῆς τρίτης περιόδου τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ρεθύμνης καί Αὐλοποτάμου *Νέα Χριστιανική Κρήτη*, τό ὁποῖο παραδίδομε στό πλήρωμα τῆς Τοπικῆς μας Ἐκκλησίας, στούς ἐπιστήμονες καί σέ κάθε φιλομαθῆ καί φιλίστορα ἀναγνώστη.

Τό τεῦχος αὐτό ἔρχεται μέ τόν δικό του τρόπο νά τιμήσει τό μεγάλο αὐτό ἱστορικό γεγονός καί περιλαμβάνει ἕνα κείμενο τῆς κ. Ντενίζ-Χλόης Ἀλεβίζου μέ τίτλο: «*Στόν ἀπόηχο τοῦ Ὁλοκαυτώματος: Τά ἔργα τοῦ τέμπλου τοῦ καθολικοῦ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἀρκαδίου*» καί ἕνα ἀκόμη τοῦ κ. Κλεόνικου Σταυριδάκη μέ τίτλο: «*Οἱ δρόμοι καί ὁ πολιτισμός τοῦ νεροῦ στό Ἀρκάδι*». Στό Παράρτημα τοῦ τεύχους αὐτοῦ περιλαμβάνονται ἀκόμη ἕνα κείμενο τῆς κ. Λιάνας Σουβαλτζῆ μέ τίτλο: «*Ὁ Ὅσιος Σισώης, ὁ Μεγάλος Ἀσκητής τῆς ἐρήμου τῆς Νιτρίας*» καί ἕνα κείμενο τοῦ κ. Μανόλη Ἀ. Βουρλιώτη μέ τίτλο: «*Δάσκαλοι ἀπό τήν Κρήτη στό ἑλληνικό κράτος (1828-1840)*», καθώς καί βιβλιογραφικά σημειώματα καί δισκογραφικές παρουσιάσεις.

Εὐχαριστοῦμε ἀπό καρδιᾶς τούς συγγραφεῖς καί συνεργάτες τοῦ τεύχους αὐτοῦ γιά τόν κόπο τῆς ἀγάπης τους, ὁ ὁποῖος μᾶς χαρίζει αὐτούς τούς εὔχυμους καρπούς τῆς ἐπιστημονικῆς τους ἔρευνας. Εὐχαριστοῦμε, γιά μία ἀκόμη φορά, τόν Διευθυντή Συντάξεως τοῦ περιοδικοῦ κ. Μιχαήλ Τρούλη, ὅπως εὐ-

χαριστοῦμε καί τήν κ. Ἕλενα Νταντῆ γιά τήν ἐπιμέλεια τῆς ἄρτιας παρουσίασής του.

Εὐχαριστοῦμε, τέλος, μέ εὐγνωμοσύνη τήν Ἱερά Ἐπαρχιακή Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, ἡ ὁποία ἀποδέχθηκε τήν πρότασή μας νά περιληφθεῖ καί ἡ ἔκδοση αὐτοῦ τοῦ τεύχους τῆς *Νέας Χριστιανικῆς Κρήτης* στίς ἐκδόσεις τοῦ Ἐπισήμου Δελτίου της «ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΙΤΟΣ».

Ὅπως ἤδη ἀναφέραμε, τό ὑπ᾽ ἀριθμ. 34 τεῦχος αὐτό τοῦ ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ μας εἶναι ἀφιερωμένο στό Ὁλοκαύτωμα τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἀρκαδίου, τοῦ Ἱεροῦ σεβάσματος τῆς Τοπικῆς μας Ἐκκλησίας. Τό Ὁλοκαύτωμα τοῦ 1866 ἀποτελεῖ μία διαχρονική βροντώδη κραυγή ὑγιοῦς φιλοπατρίας καί ἀνιδιοτελοῦς ἡρωισμοῦ καί μέ δέος ὅλοι μας, ἑκατόν πενήντα χρόνια μετά, στεκόμαστε μπροστά στίς ἁγιασμένες μορφές τῶν προμάχων τῆς πνευματικῆς μας ἐλευθερίας, πού ἀψήφησαν τόν θάνατο καί ἔγιναν θυσία, παραδείγματα, δάσκαλοι ἀληθινοί.

Ἤδη ἀπό τήν ἀρχή τοῦ τρέχοντος ἔτους τό εἴχαμε χαρακτηρίσει ὡς ἔτος ἐποφειλομένης τιμῆς καί μνήμης στό μεγάλο γεγονός πού σημάδευσε τήν ἱστορία μας. Καί εἴχαμε γράψει τότε, προλογίζοντας τό ἐγκόλπιο ἡμερολόγιο τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεώς μας, ἕνα κείμενο, ἀποσπάσματα τοῦ ὁποίου κρίνομε καλό νά ἐπαναλάβομε ἐδῶ: *«Ἑκατόν πενήντα χρόνια συμπληρώνονται ἀπό τό ἔτος 1866, κατά τό ὁποῖο ἡ Ἱερά Μονή Ἀρκαδίου ἔγινε παγκόσμιο σύμβολο ἐλευθερίας μέ τήν ἐθελοθυσία ἀνθρώπων πού κέρδισαν τήν αἰωνιότητα μέ ἕνα ὑπέροχο καί μοναδικό τρόπο, πού καταγράφηκε μέ χρυσά γράμματα στήν ἱστορία, συγκλόνισε τόν κόσμο καί συγκίνησε τούς Πανέλληνες καί τούς Φιλέλληνες. Στήν μεγάλη αὐτή ἐπέτειο ἀφιερώνομε ὅλο τό ἔτος, κατά τό ὁποῖο θά πραγματοποιηθοῦν πολλές ἐκδηλώσεις, μέ ἀποκορύφωμα αὐτές πού θά γίνουν τήν 8η Νοεμβρίου 2016 στήν Ἱερά Μονή Ἀρκαδίου μέ τήν ὑψηλή παρουσία τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας».*

Στό ἴδιο πνεῦμα, τό ἔτος 2012, στίς 3 Σεπτεμβρίου, κατά τήν ἁλησμόνητη ἐπίσκεψη τοῦ Πατρός καί Πατριάρχου μας κ.κ. Βαρθολομαίου στή Μονή Ἀρκαδίου, εἴχαμε ἀναφέρει ἐπίσης τά ἑξῆς:

«Ἡ πνευματική προσφορά τῆς Μονῆς Ἀρκαδίου ὑπῆρξε μεγάλη καί ἀδιαμφισβήτητη ἀπό ὅποια θέση τήν ἔταξε ἡ ἱστορική πορεία της μέ τίς ἐναλλαγές της, "διά δόξης καὶ ἀτιμίας, διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημίας" (Β΄ Κορ. ς΄, 8). Γι᾽ αὐτό καί ἀναδείχθηκε Μνημεῖο πνευματικῆς ἐλευθερίας, Μνημεῖο εἰρήνης, Μνημεῖο δικαιοσύνης, Μνημεῖο ἐναντίον κάθε μορφῆς μισαλλοδοξίας καί φανατισμοῦ. Αὐτό κατανοοῦν ἀλλά καί λαμβάνουν ὡς μήνυμα ζωῆς οἱ πολυάριθμοι προσκυνητές της, οἱ ὁποῖοι ἀπ᾽ ὅλα τά μήκη καί τά πλάτη τῆς γῆς προσέρχονται ἐδῶ καθημερινά.

Ἡ ἀνακήρυξη τῆς Μονῆς αὐτῆς, πρίν ἀπό λίγα χρόνια, σέ εὐρωπαϊκό μνημεῖο Ἐ-

λευθερίας καί Πολιτισμοῦ, καθώς καί ἡ ἔναρξη συστηματικῶν ἐργασιῶν γιά τήν ἀναστήλωσή της, τήν συντήρηση καί διαφύλαξη τῶν ἱερῶν κειμηλίων της, ἀλλά καί ἡ λειτουργία της ὡς κατεξοχήν τόπου ἡσυχασμοῦ, ἀδιάλειπτης προσευχῆς καί θείας λατρείας, ἀποτελεῖ τήν καλύτερη δικαίωση στή μακρόχρονη ἱστορική πορεία καί μαρτυρία της. Αὐτό τό ἔργο (...) συνεχίζομε, ἀκολουθώντας τό παράδειγμα μακαριστῶν ἁγίων Ἀρχιερέων, οἱ ὁποῖοι μέ αὐταπάρνηση διακόνησαν τήν τοπική μας Ἐκκλησία».

Ἡ Ἐπέτειος τῶν ἑκατόν πενήντα ἐτῶν τοῦ Ὁλοκαυτώματος ἔρχεται νά μᾶς ὑπενθυμίσει τήν εὐθύνη μας γι᾽ αὐτή τή Μονή καί τό μήνυμα πού πάντα ἐκπέμπει.

Εὐχόμαστε ὅλοι νά προσλάβομε καί νά ἐνστερνισθοῦμε τό μήνυμα αὐτό. Τήν ἀξία τοῦ νοήματος τῆς ἡρωικῆς ἐκείνης πράξεως τῶν προγόνων μας, ἡ ὁποία ἀνέδειξε τό ἀληθινό μεγαλεῖο τοῦ Γένους μας, ἀλλά καί τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας μας, τῆς Κρήτης, πού δύναται νά πιστωθεῖ μέ τόν δίκαιο ἔπαινο πού τῆς ἀποδίδει τόν τίτλο τῆς Μάνας τῆς Πνευματικῆς Ἐλευθερίας μέ τό δίστιχο:

Τή λευτεριά ρωτήξανε ποιᾶς μάνας εἶναι γέννα,
κι εἶπε πώς τήν ἐγέννησε τό κρητικό τό αἷμα.

Εὐχόμαστε ἀκόμη νά λάβομε τή σταθερή ἀπόφαση νά γίνομε μιμητές τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ Ἀρκαδίου καί τῆς Κρήτης ὁλόκληρης, ἰδιαίτερα σέ τούτους τούς κρίσιμους καιρούς πού δέν διαφέρουν, τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν, ἀπό αὐτούς πού ἔζησαν ἐκεῖνοι, γιά νά προασπίσομε τήν πνευματική μας ἐλευθερία μέ σθένος καί μαρτυρικό φρόνημα ἀπό ὅσους καί ὅσα τήν ἐπιβουλεύονται.

Θά κλείσομε αὐτό μας τό προλογικό σημείωμα ἐπαναλαμβάνοντας στούς ἀναγνῶστες τοῦ τεύχους αὐτοῦ τά δίστιχα πού καταγράφει ὁ μακαριστός λόγιος προκάτοχός μας, ὁ ἀπό Ρεθύμνης καί Αὐλοποτάμου Μητροπολίτης Κρήτης Τιμόθεος Βενέρης, τοῦ ὁποίου τή μνήμη μόλις πρό μηνός ἡ Ἱερά Ἐπαρχιακή Σύνοδός μας τίμησε στή Μονή Ἀγκαράθου, ὅπου ἀναπαύεται.

Ἔγραψε λοιπόν ἐκεῖνος στήν ἀρχή τοῦ περισπούδαστου ἔργου του *Τό Ἀρκάδι διά τῶν αἰώνων* πώς

Αὐτοί πού θριαμβεύσανε κατά τῆς τυραννίας,
εἶχαν στά βάθη τῆς καρδιᾶς τό πνεῦμα τῆς θυσίας,
πού τό ἐκήρυξ᾽ ὁ Χριστός ἐπάνω στό Σταυρό Του,
γιά ν᾽ ἀνεβοῦμε καί ἐμεῖς στό ὕψος τό δικό Του.

Καί ἀκόμη κατέγραψε κάτι πολύ δυνατό, βγαλμένο ἀπό τή σοφία τοῦ πολύπαθου λαοῦ μας, πού ἀπευθύνεται διαχρονικά πρός κάθε τύραννο πού ἀπειλεῖ τήν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου:

Ἀλίμονό σας, τύραννοι, ἄδικα τυραννᾶσθε,
ἡ λευτεριά Θεοῦ πνοή δέν πιάνεται, πλανᾶσθε.

Προσυπογράφοντας ταπεινά τά ἀνωτέρω καί θεωρώντας τα μάλιστα ὡς τό καλύτερο προλόγισμα στόν παρόντα τόμο, σᾶς εὐχόμαστε καλή ἀνάγνωσή του καί καλή συνέχεια στόν προσωπικό σας πνευματικό ἀγώνα.

† Ὁ Ρεθύμνης καί Αὐλοποτάμου **Εὐγένιος**

